

Tjänsteskrivelse

Datum

2025-04-15

Vår referens

Per Gunnar Rosengren

Utvecklingssekreterare

pergunnar.rosengren@malmo.se

Remiss angående remiss Utbildningsdepartementet - Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18) GYVF-2025-1295

Sammanfattning

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden har fått möjlighet att yttra sig över betänkandet "Ett likvärdigt betygssystem" (SOU 2025:18). Utredaren har haft i uppdrag att analysera och lämna förslag på förändringar i betygssystemet samt systemet för meritvärdering. Förslagen syftar till att betyg och meritvärden från grundskolan, gymnasieskolan och komvux ska spegla elevers ämneskunskaper mer rättvisande samt motverka betygsinflation.

Gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen föreslår att nämnden bedömer att det är positivt att utredningen lämnar ett förslag för en mer rättssäker och likvärdig bedömning av elevernas prestationer och därmed motverkar betygsinflationen. Systemet med meritvärdeskalibrering och nationella slutprov tillför nationella referenspunkter för betygsättning som har saknats i Sverige. Förvaltningen föreslår även att nämnden delar utredningens bedömning att nationella referenspunkter bidrar till att det säkerställs att elever med ett visst betyg har motsvarande kunskaper oaktat skola.

Även om förslagen medför positiva konsekvenser föreslår förvaltningen att nämnden samtidigt ser en rad utmaningar med förslagen såsom betygssystemets legitimitet och transparens, en risk att undervisning blir provstyrd och att elevernas stress kan öka.

Förvaltningen föreslår att nämnden ser flera utmaningar med förslagen för komvux där enbart nationella slutprov ska användas för urval till högskolan. Eleverna kommer att behöva aktualisera sina kunskaper inför att de ska skriva nationella slutprov om det gått en tid mellan att undervisningen har avslutats och att slutprov erbjuds. Det kan också medföra att det skapas förväntningar på huvudmannen att organisera undervisning inför slutproven.

Förvaltningen föreslår att nämnden bedömer att tidsplanen för införande av reformen är snäv och att det inte finns utrymme för anpassningar. Därför föreslår förvaltningen att nämnden föreslår att införandet bör senareläggas.

Förslag till beslut

1. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden godkänner förvaltningens förslag till yttrande och överlämnar detsamma till kommunstyrelsen.

Beslutsunderlag

- Remiss angående remiss Utbildningsdepartementet - Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18)
- Remiss Utbildningsdepartementet - Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18)
- Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18) Volym 1
- Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18) Volym 2
- G-Tjänsteskrivelse GVN 2025-04-25 Remiss angående remiss Utbildningsdepartementet - Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18)
- Förslag till yttrande Remiss angående remiss Utbildningsdepartementet - Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18)
- Protokollsutdrag GVNAU 2025-04-11 §57 Remiss angående remiss Utbildningsdepartementet - Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18)

Beslutsplanering

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens arbetsutskott 2025-04-11

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 2025-04-25

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Ärendet

Regeringen beslutade den 22 juni 2023 att ge en utredare i uppdrag att analysera och lämna förslag på förändringar i betygssystemet och systemet för meritvärdering som syftar till att betyg och meritvärden från grundskolan och gymnasial nivå mer rättvisande speglar elevers ämneskunskaper samt motverkar betygsinflation. Utredaren pekar på de problem som finns med dagens betygssystem, som handlar om att betygen inte är stabila och att en elevs prestation kan bedömas med olika betyg beroende på skola och lärare. Denna så kallade betygsinflation gör att antagningen till högskolan skapar en olikvärdighet i antagningen till gymnasieskolan och till högskolan. Ett problem är att dagens betygssystem saknar objektiva referenspunkter och i det avseendet sticker Sverige ut internationellt. Utredningen har inte hittat något annat land

där betygssättningen är så decentraliserad att behörighet till nästa utbildningsnivå avgörs av enskilda lärares betyg eller där urval baseras enbart på lärarsatta betyg.

1. Meritvärdering

Meritvärdering - ny betygsskala

Förslagen bygger på att elevernas prestationer betygssätts enligt en skala mellan 1 och 10, där 1–3 ska motsvara mindre än godtagbara kunskaper, 4–5 godtagbara kunskaper, 6–7 goda kunskaper, 8–9 mycket goda kunskaper och 10 utmärkta kunskaper.

Utdedaren bedömer att de vanligaste betygen kommer att bli betyg mellan 4 och 8. Utdedaren bedömer vidare att betygen 2, 3 och 9 blir ovanliga och att betygen 1 och 10 blir mycket ovanliga.

Läraren ska sätta betyg enligt de ämnesplaner som börjar gälla från och med den 1 juli 2025 men enligt den nya skalan 1–10.

Meritvärdering - kalibrerade betyg

Utdedaren föreslår att ytterligare steg ska göras för att få likvärdiga betyg. Utdedaren föreslår därför att betyg och slutprov kalibreras i en process med åtta steg.

1. Lärarna sätter betyg baserat på egna betygsunderlag om elevernas kunskaper. Dessa betyg ska fungera som direkt återkoppling till elever och vårdnadshavare.
2. De lärarsatta betygen ska utgöra grund för beräkning av ett genomsnittligt individuellt betygsvärde (beräknat som genomsnittet av de lärarsatta betygen)
3. Ett genomsnittligt betygsvärde för skolan ska beräknas baserat på elevernas individuella betygsvärden.
4. Eleverna genomför nationella slutprov i grundskolan, specialskolan och gymnasieskolan. Elevens provresultat ska räknas ihop till ett samlat genomsnittligt individuellt provresultat.
5. Ett genomsnittligt provresultat för skolan ska räknas ut baserat på elevernas provresultat.
6. Skolans genomsnittliga betygsvärde jämförs med skolans genomsnittliga provresultat. Skillnaden dem emellan utgör grunden för kalibrering.
7. Elevernas individuella genomsnittliga betygsvärden kalibreras så att skolans genomsnittliga betygsvärde justeras till nivån på skolans genomsnittliga provresultat.
8. Elevens kalibrerade betygsvärde och elevens genomsnittliga individuella provresultat vägs sedan samman till ett meritvärde.

Meritvärderingen bygger på flera olika delar där betyg och nationella slutprov är viktiga delar. Kalibreringen av betygsvärde och nationella slutprov ska utföras av Skolverket enligt förslagen.

Lärarens betyg kommer att motsvara 70 procent av elevens betygsvärde och 30 procent av elevens meritvärde kommer att utgöras av resultat på ett nationellt slutprov.

Utredaren har övervägt fyra olika modeller för att komma till rätta med att betygen inte är likvärdiga och har kommit fram till att meritvärdeskalibrering, efter en omfattande utredning, är det bästa alternativet. Utredaren skriver att det är tydligt att en modell som kombinerar kalibrerade lärarsatta betyg och elevers resultat på nationella slutprov ger de mest likvärdiga betygen. Det är av det skälet som denna modell har valts.

Meritvärdering - Nationella slutprov

Eleverna ska genomföra nationella slutprov under vårterminen i år 3 och skriva mellan fem och åtta prov. En elev som går ett yrkesprogram ska genomföra slutprov i engelska, matematik, naturkunskap, svenska alternativt svenska som andraspråk, och ett kombinerat prov i historia och samhällskunskap. Om eleverna väljer att inte läsa de kurser eller nivåer som krävs för grundläggande behörighet till högskolan behöver de inte heller skriva nationella slutprov.

Elever på naturvetenskaps- och teknikprogrammen ska skriva nationella slutprov i engelska, matematik, svenska/svenska som andraspråk, kombinerat prov i historia och samhällskunskap samt fysik och kemi. Inom det naturvetenskapliga programmet ska även nationella slutprov i biologi genomföras.

Elever på de högskoleförberedande ekonomi-, estetiska-, humanistiska- och samhällsvetenskapsprogrammen ska skriva nationella slutprov i engelska, historia, matematik, naturkunskap, samhällskunskap och svenska/svenska som andraspråk.

Utredaren skriver att det är viktigt att elever närvarar vid provtillfällen eller vid givna uppsamlingsprovtillfällen eftersom även låga provresultat räknas med. Det finns emellertid en risk för att elever skulle bli uppmanade att inte delta i slutproven eftersom de då skulle riskera att sänka skolans genomsnittliga provresultat. Det gynnar emellertid alltid elever att skriva proven, det vill säga att det är bättre att prestera ett lågt resultat än att utebli. Risken att elever väljer eller att de blir uppmanade att vara frånvarande vid provtillfället borde därför vara låg enligt utredarens bedömning.

Proven ska genomföras digitalt och svaren bedömas centralt. I grundskolan, specialskolan och gymnasieskolan föreslås provtillfällena begränsas till två på våren – ett ordinarie och ett uppsamlingstillfälle. För komvux ska prov ges både på vår- och hösttermin och komvux får även ett extra uppsamlingstillfälle.

Proven ska vara statistiskt standardiserade så att svårighetsgraden blir ungefär densamma från år till år.

Bedömningssamråd

Inför betygssättning i nivåer i ämnen i gymnasieskolan, föreslår utredaren att så kallade bedömningssamråd ska genomföras mellan lärare som undervisar och sätter betyg i samma nivå i ett ämne inom ett program på en skolenhet. Rektor ska vara ansvarig för att bedömningssamråd sker. Det är av stor vikt för modellen att betygen som sätts inom en skola blir likvärdiga i respektive ämne och att det finns samsyn kring hur undervisningen planeras.

Meritvärdering i gymnasial komvux

Utredaren föreslår en delvis annan modell för betygssättning i gymnasial komvux eftersom utredaren anser att betygen är mer olikvärdiga i komvux än inom andra skolformer. Det föreslås därför att meritvärden beräknas enbart utifrån en elevs genomförda nationella slutprov. Lärarna ska fortfarande sätta betyg men de lärarsatta betygen i komvux ska inte användas för antagning och urval till högre utbildning, och i stället beräknas meritvärdet helt på de nationella slutprovsresultaten. Lärarsatta betyg kommer dock fortsatt att behövas för att få en gymnasieexamen och för att ge information till eleven och dess framtida arbetsgivare.

De nationella slutproven ska genomföras i samma ämnen som i gymnasieskolan. Vidare ska slutproven i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå genomföras samtidigt som de nationella slutproven genomförs i gymnasieskolan, dvs. under en provperiod i slutet av gymnasieskolans vårtermin. Nationella slutprov på komvux ska även ges en gång på hösten för elever i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. För de vanligaste ämnena föreslås även ett extra uppsamlingstillfälle.

Utredaren bedömer utifrån de förslag som läggs i betänkandet ”Fler vägar till arbetslivet”, att ett externt bedömt yrkesprov bör införas som ett sätt att säkerställa kvaliteten i den gymnasiala yrkesutbildningen. Efter genomgången yrkesutbildning kan eleven avlägga ett yrkesprov som med fördel kan innehålla såväl praktiska som teoretiska inslag. Ett godkänt yrkesprov bör innebära att eleven har den kompetens som krävs för yrkesutövning inom ett visst yrkesområde och därmed har formella meriter för att vara anställningsbar.

Meritvärdering – Prövning av betyg och prov

Elever i grundskolan ska kunna pröva sina betyg. Ett betyg byts ut och ersätter tidigare betyg så länge eleven går i grundskolan. Men för elever som avslutat sin grundskoleutbildning ska inte det nya betyget kunna tillgodoräknas, utan då hänvisas eleven till att skriva nya slutprov.

Elever på introduktionsprogram ska dock kunna pröva och ersätta gamla betyg med nya vid en ansökan till ett nationellt program.

Elev i gymnasieskolan ska ha rätt att genomgå prövning om ämnet och nivån ingår i studieplanen. Men det gäller dock inte om eleven tidigare har fått kalibrerat betyg 4 eller högre.

För den som inte är elev i gymnasieskolan gäller att denne fortsatt ska ha rätt att göra en prövning men det nya betyget ersätter inte ett gammalt. För elever i komvux gäller att elever kan pröva i alla ämnen och nivåer, såvida inte eleven är elev i gymnasieskolan och tidigare har fått lägst betyget 4. Om betyget ingår i ett kalibrerat betygsvärde från gymnasieskolan ska det nya betyget inte kunna ersätta ett gammalt.

Sammanfattningsvis innebär förslagen en begränsning av möjligheten att använda betyg som en elev fått efter prövning. Däremot blir det möjligt att skriva om respektive göra nya nationella slutprov. Eleverna hänvisas till de ordinarie tillfällen när slutprov anordnas. Utredaren föreslår att full kostnadstäckning ska gälla för de elever som vill skriva om nationella slutprov. Det skulle innebära att en kostnad som motsvarar vad som tas ut i Norge, cirka 1300 kronor per prov. Idag tas en avgift om 500 kronor ut.

Skolverket ska få en central roll för meritvärderingen

Skolverket får en central roll för att genomföra det nya systemet. Tidigare har meritvärdeskalibrering och framtagande av nationella slutprov nämnts men verket ska även:

- revidera det nationella provsystemet i enlighet med utredningens förslag,
- revidera kurs- och ämnesplaner som myndigheten beslutar om utifrån den föreslagna betygsskalan och med den tillhörande betygskriterier,
- bygga upp och säkra den kompetens och struktur som krävs för att genomföra kalibrering inklusive nödvändig systemutveckling,
- definiera vilka anpassningar som rektor ska kunna tillåta vid genomförande av nationella slutprov,
- tillhandahålla en organisation som hanterar skolans ansökningar och beslutar om undantag från genomförande av ett eller flera nationella slutprov,
- utifrån utredningens förslag revidera relevanta föreskrifter samt även genomföra andra följdåtgärder som bedöms som nödvändiga,
- i samverkan med UHR, identifiera målgrupper som behöver informeras om förändringarna och planera för att informera om kommande förändringar, samt

- genomföra implementeringsinsatser av samtliga förslag.

2. Behörighetsgränser

Det ska inte finnas skarpa betygsgränser på samma sätt som idag, det vill säga gränser mellan icke godkänt och godkänt för enskilda betyg, utan även kunskaper under vad som kan betraktas som otillräckliga kunskaper ska betygsättas. För dessa kan betygen 1 till 3 användas. För behörighet till nationella program ska en elev ha meritvärdet 4. Det är viktigt att inte jämföra förslaget om ett meritvärde på 4 med att ha E i alla ämnen i dagens betygssystem, utan andelen elever som kommer att ha 4 i meritvärde beror dels på hur lärarna sätter betygen, dels på hur de nationella slutproven standardiseras.

En elev som går ett introduktionsprogram och vill komplettera sin behörighet för att bli antagen till ett nationellt program i gymnasieskolan ska kunna bli behörig till ett nationellt program genom att komplettera sina betyg och/eller genomföra slutproven för ett nytt meritvärde. Beräkningen av meritvärde för en elev på ett introduktionsprogram ska ske genom en sammanvägningsmodell där betyg och slutprov väger 50/50.

Programinriktat val ska tas bort eftersom ett lägre betyg i ett ämne kan kompenseras av ett högre betyg i ett annat. Det behövs därmed inte något programinriktat val enligt utredaren. Till de nationella programmen bedöms det precis som i dag ske en självselektering genom att elever med låg kunskapsnivå i till exempel svenska/svenska som andraspråk, matematik och engelska ofta väljer ett yrkesprogram. Utredningen har övervägt differentierade behörighetskrav till de nationella yrkesprogrammen och högskoleförberedande programmen, som det är i dag, men utredningen har bedömt att det riskerar att fortsätta sänka yrkesutbildningarnas status samtidigt som samhället har brist på utbildade i många av de yrken som man kan bli kvalificerad för genom studier på nationella yrkesprogram.

Utredaren har tagit hänsyn till förslagen i betänkandet Fler vägar till arbetslivet (SOU 2024:74) bland annat när det gäller de s.k. 1900-poängsprogrammen där en elev ska kunna antas även med lärarsatt betyg 4 i tre ämnen eller ett meritvärde på 1.

3. Tidplan för ansökan till gymnasieskolan

Den preliminära antagningen kommer att bli något mer osäker eftersom den bygger på lärarsatta betyg, och är oberoende av de provresultat som sedan ska utgöra grund för kalibrering samt räknas med. En annan skillnad mot idag är att eleverna vid skolavslutningen inte kommer att känna till om de blivit behöriga till ett nationellt program. I det nya systemet avgörs behörighet till nationella program när proven är bedömda centralt och Skolverket har kalibrerat betyg och prov. Det kommer att ske efter att eleverna har gått ut gymnasieskolan. Idag finns en tidplan som syftar till att eleverna ska veta om de antagits till gymnasieskolan den 1 juli.

4. Införande av förslagen

Förslagen ska genomföras stegvis från och med höstterminen 2027 då en ny betygsskala ska införas i gymnasieskolan. Det nya nationella provsystemet ska införas från och med vårterminen 2028. I grundskolan och specialskolan ska provsystemet införas från och med höstterminen 2028 då den tioåriga grundskolan också införs.

Meritvärderingskalibrering införs från vårterminen 2030 för elever som går ut åk 9 och gymnasieskolans år 3. För komvux införs nationella slutprov från och med våren 2030.

Förslag till yttrande

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden har fått möjlighet att yttra sig över betänkandet Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18). Utredaren har haft i uppdrag att analysera och lämna förslag på förändringar i betygssystemet och systemet för meritvärdering, vilka syftar till att betyg och meritvärden från grundskolan och gymnasial nivå mer rättvisande speglar elevers ämneskunskaper samt att betygsinflation motverkas. Nämnden har valt att yttra sig i huvudsak över de förslag som berör gymnasieskola och komvux. Betänkandet är omfattande och i ett försök att underlätta läsningen presenteras först förslagen i numrerade rubriker som sedan motsvaras av förslag till nämndens ställningstagande i yttrandet.

Övergripande synpunkter

Utifrån uppdragsbeskrivningen anser nämnden att utredningen har uppnått sitt syfte. Systemet med meritvärdeskalibrering och nationella slutprov tillför nationella referenspunkter för betygsättning som har saknats i Sverige. Urvalet blir mer rättssäkert när bedömningen av elevernas prestationer blir mer likvärdig. Nämnden vill också framhålla att förslagen i sig innebär en tydlig förändring i svenskt utbildningsväsende då lärarens betyg endast kommer att utgöra ett referensvärde för eleven. Det är en stor förändring, eftersom lärarsatta betyg hittills har varit avgörande för den slutliga bedömningen av elevens kunskaper.

Nämnden bedömer att det är positivt att utredningen lämnar ett förslag för att bekämpa betygsinflationen. Nämnden delar utredningens bedömning att nationella referenspunkter bidrar till att det säkerställs att elever med ett visst betyg har motsvarande kunskaper oaktat skola.

Nämnden konstaterar att förslagen innebär att lärarnas administrativa arbete kan minska, eftersom slutprov kommer att rättas centralt och elevernas genomsnittliga betygsvärde kalibreras centralt. Möjligheten till prövning kommer att begränsas. Systemet kommer att minska risken för otillåten påverkan i samband med betygsättning.

Nämnden tillstyrker att betyget F tas bort (utredningens avsnitt 9.2.2) och stödjer utredarens resonemang om att skillnaden mellan F och E, det vill säga tio poäng, är mycket större än mellan övriga betygssteg och att skillnaden är omotiverad. Avståndet mellan övriga betygssteg är två och en halv poäng.

Även om förslagen medför positiva konsekvenser ser nämnden samtidigt en rad problem med förslagen såsom systemets legitimitet och transparens, en risk att undervisning blir provstyrd och att elevernas stress kan öka. Dessa problem beskrivs mer ingående nedan.

Nämnden anser att de alternativa modellerna borde ha utretts närmare. De övriga tre modellerna som utredaren tar upp är visserligen inte lika gynnsamma för betygens likvärdighet, men hade sannolikt medfört att meritvärderingen blivit mer transparent och begriplig för elever och vårdnadshavare. En direktstyrningsmodell, där lärare själva hade kalibrerat betygen, hade kunnat medföra mindre ingrepp i undervisningen och mindre stress för eleverna.

Det finns en viss målkonflikt i förslagen inom vuxenutbildning då flexibilitet och möjligheter till provningar ska utgöra en central roll i skolformen. Utredningens förslag begränsar emellertid möjligheterna till provning och systemet med nationella slutprov blir styrande för övergången till högskolan. Dessa förslag bedöms minska flexibiliteten i skolformen även om de bidrar till att öka betygens likvärdighet.

1. Meritvärdering (utredarens förslag 8.1 och kapitel 11)

Utredarens huvudförslag är att elevens genomsnittliga betygsvärde ska kalibreras vid meritvärderingen. Lärarens betyg kommer att motsvara 70 procent av elevens betygsvärde och 30 procent av elevens meritvärde kommer att utgöras av resultat på ett nationellt slutprov. De betyg som lärarna sätter enligt skalan 1 – 10 kommer att utgöra 70 procent av elevernas meritvärde. Eleverna skriver även nationella slutprov som ska utgöra 30 procent. De individuella betygsvärdena ska kalibreras med mellanskillnaden med skolans genomsnittliga provresultat (baserat på programnivå). De lärarsatta betygen ändras aldrig men elevernas meritvärde kan justeras upp eller ner beroende på skolans genomsnittliga provresultat.

Betygsskalan förändras även till en skala mellan 1–10 och betyget F avskaffas. En elev kan få ett betyg 1–3 som står för mindre än godtagbara kunskaper.

1.2. Oklarheter gällande förslagen om meritvärdering

Det finns emellertid även andra förslag i utredningen för hur viktningen ska gå till. Bland annat ska ämnen utan nationella prov eventuellt viktas ned, vilket innebär att de väger mindre i det sammanlagda meritvärdet. Konsekvenserna av hur detta påverkar eleverna framkommer inte och behöver utredas ytterligare.

Utredaren föreslår att kalibreringen ska ske genom att skolans genomsnittliga betygsvärde ska jämföras med skolans genomsnittliga provresultat på de nationella slutproven. Detta innebär att en enskild elevs resultat kan påverkas av andra elevers prestationer och lärares betygsättning. Enligt utredaren ska inte förslagen vara negativa för högpresterande elever som går på i övrigt lågpresterande skolor. Samtidigt finns det en risk att det ändå blir så om lärarnas betygsättning på skolan är ojämn. Utredaren skriver: "En enskild högpresterande elevs betyg sänks alltså inte på grund av att den har flera svagpresterande skolkamrater, så länge lärarna varit konsekventa i sin betygssättning så att betygen är rättvist satta inom skolan"(s.418). Nämnden anser att denna del behöver utredas ytterligare då det inte är ovanligt att betygen varierar inom en skola mellan lärare inom samma program eller inom samma ämne på olika program.

Nämnden ser att det kan finnas en risk för att eleverna väljer gymnasieskola efter skolans resultat i slutproven. Det finns också en risk för att elever tappas sin motivation när deras betyg kalibreras ner som en följd av andra elevers prestationer.

1.3 Utmaningar med förslagen om meritvärdering

1.3.1 Systemets legitimitet och transparens (konsekvensanalys 21.5.2)

Nämnden delar utredarens bedömning att en svaghet i systemet är att det är svårt för elever och vårdnadshavare att förstå vilket meritvärde eleverna kommer att få, eftersom de inte får besked om det förrän betyg och resultat från slutproven har kalibrerats av Skolverket. Då beräkningarna bygger på nationell statistik är det mycket svårt att göra beräkningarna själv eller att förutse resultatet av kalibreringen.

1.3.2 Risken för negativ påverkan på yrkesutbildningar (utredarens bedömning 21.6.3)

I utredarens huvudförslag ska elever inom yrkesprogram som vill ha grundläggande behörighet skriva nationella slutprov i gymnasiegemensamma ämnen. Utredaren föreslår också att yrkesprov tas fram för elever på yrkesprogram på samma sätt som föreslås i Fler vägar till arbetslivet (SOU 2024:74). Det är oklart hur yrkesproven ska utformas och vad det innebär för antalet prov som elever på yrkesprogrammen ska skriva. Yrkesproven ska dock inte användas som nationella slutprov. Nämnden anser att förslaget om yrkesprov behöver utredas innan förslagen genomförs. Nämnden anser vidare att det vore negativt för eleverna om de nationella slutproven inte kalibreras med yrkeskurser som är elevernas huvudsakliga studieområde. Även yrkesutbildningarnas attraktionskraft kan påverkas negativt.

1.3.3 Slutprovets påverkan på undervisningen och elevernas stress (utredarens kapitel 19)

I utredarens modell för meritvärdering (se utredningens avsnitt 11.2) ska eleverna skriva nationella slutprov i fem till åtta ämnen. Resultaten på samtliga prov räknas samman till ett genomsnittligt individuellt provresultat. Resultaten på proven ska användas både för

att kalibrera de lärarsatta betygen och som en egen komponent i meritvärdet. Vilka nationella slutprov en elev genomför beror på elevens studieväg. Huvudförslaget bygger på att de nationella slutproven görs i gymnasiegemensamma ämnen som matematik, engelska och svenska med flera.

Nämnden anser att ämnesbetygsreformen (Gy25) i viss mån skapar möjligheter för långsiktighet och fördjupning för elever genom att ämnesbetyg med flera nivåer införs. Betygsutredningens förslag med ökad fokus på prov kan motverka Gy25 intentioner.

Undervisningen i Sverige är inte så provorienterad som i andra länder i Europa. Med nationella slutprov finns en risk för att undervisningen inriktas på det som tas upp på slutproven och på det sätt som uppgifter utformas där. Risken med slutproven är därför att lärarnas planering av undervisningen begränsas till att träna eleverna inför slutproven. Nämnden bedömer att det behöver utredas ytterligare hur en ökad inriktning på prov påverkar elevernas lärande och deras möjligheter att utveckla kritiskt tänkande. Nämnden bedömer även att det finns en risk för att en provorienterad undervisning kommer göra det svårare för lärarna att skapa ett genuint intresse för undervisningens innehåll hos eleverna.

Vidare är elevernas stress ett problem i gymnasieskolan och stressen är bland annat en följd av gymnasieskolans kursutformning¹ och dagens betygsättning. Utredaren tar även upp denna problematik i kapitel 19 men presenterar inga förslag för att motverka stress. Nämnden bedömer att lärarna fortsatt kommer att testa elevernas kunskaper i de olika nivåerna på samma sätt som idag. Utöver lärares prov och betygsättning kommer elever skriva 5–8 nationella slutprov. Nämnden bedömer därför att förslagen ytterligare kan komma att öka elevernas stress och därmed behöver utredas ytterligare i relation till elevernas arbetsmiljö.

1.3.4 Utmaningar med meritvärdering i komvux (utredarens förslag 13.3)

Utredaren föreslår en annan modell för komvux (kapitel 13) än för gymnasieskolan. I komvux ska enbart nationella slutprov användas för ansökan till högre utbildning. Lärarsatta betyg ska fortfarande finnas, till exempel när en elev söker arbete, men betyg ska inte användas för urval.

Idag har komvux fem kursstarter per läsår. Det beror bland annat på att komvux ska vara en flexibel skolform som ska kunna stödja elever som behöver komma vidare till högre studier eller arbete. Utredaren föreslår att det ska finnas två tillfällen per termin att skriva slutprov samt ett uppsamlingstillfälle. Det finns emellertid bara ett antagningstillfälle till högskolan per termin.

¹ Se En gymnasieskola för alla (SOU 2016:77) s.171

Nämnden ser flera utmaningar för såväl organisation som individ. En utmaning är att eleverna behöver aktualisera sina kunskaper inför att de ska skriva nationella slutprov, om det gått en tid mellan att undervisningen har avslutats och att slutprov erbjuds. Det kan också medföra att det skapas förväntningar på huvudmannen att organisera undervisning inför slutproven. Det finns en tydlig risk för att elever i hög grad kommer att välja de kursstarter som ligger närmast i tid till ett av högskolans antagningstillfällen. Det kan också bidra till inläsningseffekt om en elev inte initialt genomför slutprov, men senare vill studera vidare.

1.3.5 Konsekvenser av statistisk kalibrering för elever och skolans organisation

Nämnden anser att systemet skapar en osäkerhet för eleverna eftersom det inte går att veta säkert om de blir antagna förrän efter att betygen kalibrerats (se avsnitt 1.3.1). Det blir extra allvarligt om eleven inte kan skriva om slutprov och komplettera till meritvärde 4 för att bli behörig till ett nationellt program i gymnasieskolan. Eleven kan bara komplettera genom slutprov vid ett tillfälle om året.

Skolorna kan få en utmaning i att identifiera vilka elever som kan behöva stöd eftersom meritvärdet räknas ut först efter att eleven avslutat sin skolgång i grundskolan eller gymnasieskolan. Nämnden föreslår därför att regeringen överväger att förlägga slutprov och meritvärdeskalibrering till ett tidigare tillfälle under vårterminen. Detta bör göras för att elever som hamnar strax under gränsen för behörighet till nationella program får möjlighet att komplettera. Nämnden anser att detta också blir problematiskt när introduktionsprogrammet programinriktat val avskaffas (se nästa avsnitt).

2. Avskaffade behörighetsgränser och programinriktat val (utredarens förslag 15 och 15.2)

Utredaren föreslår att elever ska vara behöriga till nationella program i gymnasieskolan om eleven har ett lägsta genomsnittligt meritvärde på 4 (se förslag 15.2). Förslaget innebär att en elev kan ha några betyg som är lägre än betyget 4 om övriga betyg är högre och ändå vara behörig till ett nationellt program. I samband med det avskaffas introduktionsprogrammet programinriktat val.

Nämnden ifrågasätter att introduktionsprogrammet programinriktat val ska tas bort eftersom man då tar bort möjligheten för elever som nästan är behöriga till nationellt program att bli behöriga till nationellt program. Det kan innebära att elevernas skolgång fördröjs och eventuellt behöver gå ett år på individuellt förberedelseprogram för att nå behörighet om eleven t.ex. inte är intresserad av ett 1900-poängsprogram.

3. Tidplan för ansökan till gymnasieskolan och högre utbildning

Vid ansökan till gymnasiet ska både betyg och slutprov utgöra elevens meritvärde. De nationella proven ska rättas centralt och elevernas slutliga kalibrerade meritvärde tas fram av Skolverket efter skolavslutningen.

Idag får alla elever veta på vilken gymnasieskola de har fått plats den 1 juli och arbetet fram till dess bygger på en noggrant utarbetad tidplan som bland annat specificerar när de slutliga betygen ska rapporteras in.

Nämnden anser att det finns en risk för att det nya systemet kommer medföra att det tar längre tid för att få fram elevernas meritvärde vilket kan leda till att antagningen förskjuts så att antagningen inte blir klar till den 1 juli. Det finns också risker för att även antagningen till högskolan förskjuts. Nämnden anser att det finns ett behov att se över tidsramar för gymnasieantagning och antagning till högre studier.

4. Tidplanen för införandet av förslagen (utredarens förslag 21.1.1)

Enligt utredningen ska förslagen genomföras stegvis från och med höstterminen 2027 då en ny betygsskala ska införas i gymnasieskolan. Det nya nationella provsystemet ska införas från och med vårterminen 2028. Meritvärderingskalibrering införs från vårterminen 2030 för elever som går ut år 9 och gymnasieskolans år 3. För komvux införs nationella slutprov från och med våren 2030.

Nämnden vill påpeka att när detta förslag presenteras införs ämnesbetyg, vilka ska börja tillämpas från och med den 1 juli 2025 enligt riksdagens beslut. Detta förslag till ett nytt betygssystem (Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18) som ska börja tillämpas på utbildning ska starta höstterminen 2027. Detta innebär att i så fall kommer gymnasieskola och vuxenutbildning att behöva tillämpa tre betygssystem samtidigt - betyg enligt 2011 års läroplan, ämnesbetyg (Gy25/Komvux25) och betyg enligt det nya förslaget med tio steg under hösten 2027.

Nämnden vill också framhålla att implementeringen av dessa förslag kräver tid och resurser hos huvudmännen för kompetensutveckling av personal, beslutsstöd och digitala studieadministrativa system som kan hantera de nya betygen. Nämnden anser att det är viktigt att regeringen tar hänsyn till mottagarkapacitet, det vill säga att det krävs kapacitet för att bedriva skola samtidigt som nya förslag ska implementeras och förberedas för kommande förändringar.

Nämnden bedömer att planen för införandet är snäv och att det inte finns utrymme för anpassningar om implementeringen av någon av delarna i förslagen försenas. Planen bygger på att Skolverket, dels kan ta fram nya slutprov enligt förslagen och, dels få dem att fungera som digitala prov i tid. Nämnden föreslår att införande av förslag senareläggas för att minska risker för fel i implementering och ge utrymme för

huvudmännen att förbereda för förändringarna. Höstterminen 2029 vore en bättre tidpunkt att inleda införandet eftersom första kullen med ämnesbetyg med betygen A-F har hunnit gå ut då även i den anpassade gymnasieskolan.

Ansvariga

Elena Zukauskaitė Avdelningschef

Anneli Schwartz Förvaltningschef